

“AAN DE SLAG VOOR EEN DUURZAAM KLIMAAT”

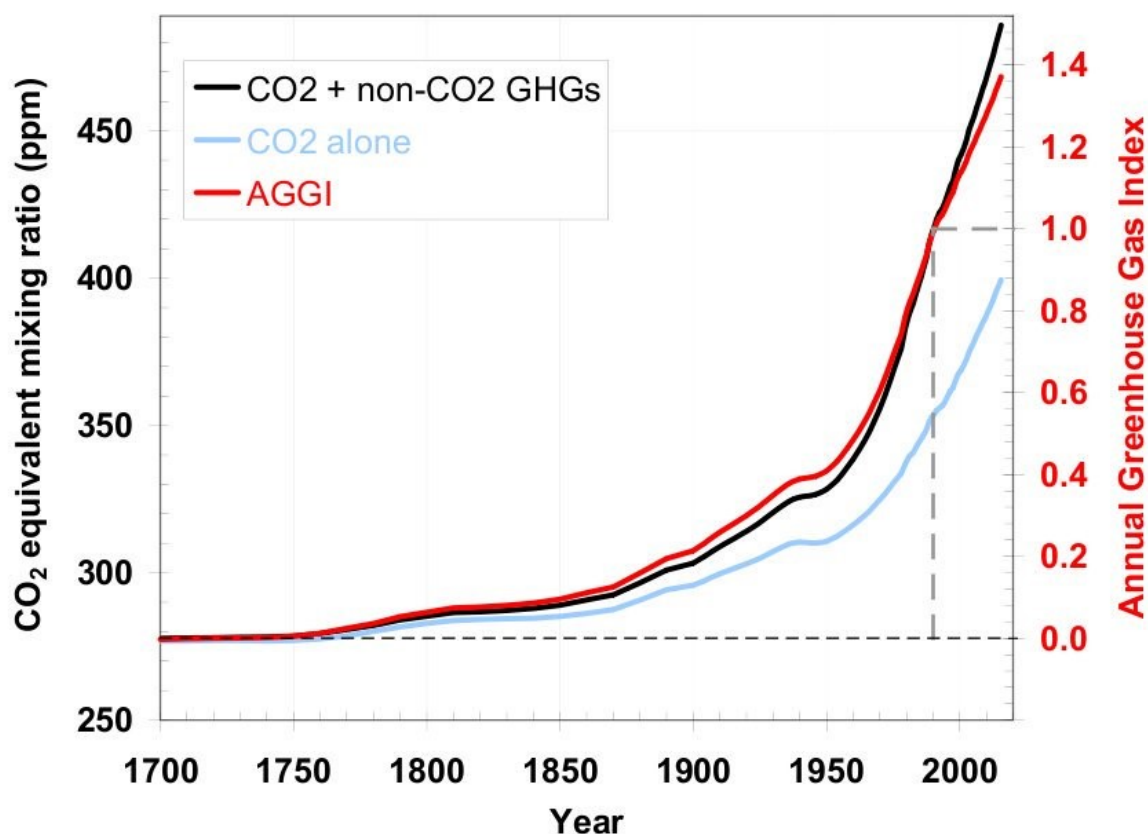
Beleidskader voor de klimaataanpak in Rheden 2019-2022

1 WAAROM

Inleiding

De aarde warmt op in een steeds sneller tempo. Dat heeft catastrofale gevolgen voor zowel het klimaat wereldwijd als voor de stand van de zeespiegel. De limiet waarbij deze gevolgen nog beheersbaar blijven ligt bij een opwarming van twee graden ten opzichte van 1750¹. Ongeveer een kwart van die twee graden is gebruikt in de ruim tweehonderd jaar tussen 1750 en 1970. In de bijna vijftig jaar van 1970 tot nu is daar een hele graad bijgekomen. Dat betekent dat we met een flinke versnelling van het proces te maken hebben. Het is de uitdaging om die versnelling tot staan te brengen. En daar hebben we niet meer heel veel tijd voor.

Inside Climate News: The greenhouse gas inventory. Credit: NOAA

De opwarming van de aarde wordt veroorzaakt door de toename van broeikasgassen in de atmosfeer. Ruim de helft van die broeikasgassen bestaat uit CO₂, en in mindere mate uit methaan² en uit andere gassen. De CO₂ uitstoot is vooral afkomstig uit de bebouwde omgeving, inclusief de industrie, en uit mobiliteit. Om het aandeel CO₂ in de atmosfeer zo snel mogelijk te stabiliseren is het realiseren van een zogeheten CO₂ neutrale samenleving noodzakelijk. In het Klimaatakkoord van Parijs 2015 is afgesproken dat we dit doel in 2040 gaan halen.

Bij het streven naar CO₂-neutraliteit is het zo dat een organisatie of gemeente, naast de opwekking van duurzame energie de dan nog uitgestoten CO₂ kan compenseren (bijvoorbeeld middels bosaanplant) of kan opslaan in de grond. Ook de inzet van kernenergie behoort in theorie tot de

¹ De twee graden van William Nordhaus.

² 16% methaan, afkomstig van de veeteelt

mogelijkheden. Bij het streven naar energieneutraliteit is het zo dat een organisatie of gemeente alle benodigde energie op een duurzame, niet fossiele manier opwekt.

Aanleiding

In het Voorstel voor hoofdlijnen van het Klimaatakkoord van 10 juli 2018 is vastgelegd dat we in 2030 met zijn allen 49% minder CO₂³ uitstoten dan in 1990 en dat we uiterlijk in 2050 ook energieneutraal zijn. Daarnaast heeft de overheid het besluit genomen om de gaskraan in Groningen dicht te draaien. Het beperken van het gasverbruik behoorde al tot de opgave. Gas is een fossiele brandstof en zorgt voor CO₂ uitstoot. Het dicht draaien van de gaskraan zorgt voor een versnelling van de opgave. Bij het behalen van deze doelstellingen hebben naast de rijksoverheid, provincies, bedrijfsleven, maatschappelijke organisaties en inwoners, ook alle gemeenten een belangrijke rol. Rheden heeft deze rol voortvarend opgepakt en een hoog ambitieniveau neergezet.

In het Coalitieakkoord 2018 -2022 “Rheden geeft Energie” is afgesproken dat er voor 2019-2022 extra inzet wordt gepleegd op de klimaatactie. Hiervoor worden ook extra middelen ter beschikking gesteld. We gaan door op de bestaande lijn en voegen nieuwe en aanvullende acties toe.

Een korte terugblik

In juni 2016 heeft de raad het beleidskader “Rhedens klimaataanpak 2016-2020, de duurzame slag om Rheden” vastgesteld. De aanpak die in dit kader wordt voorgesteld is samen met inwoners en partners opgesteld. Een belangrijke conclusie uit de evaluatie van de eerste beleidsperiode 2010-2015 is dat de gemeente meer moet inzetten op actie en communicatie alsook op het creëren van mede-eigenaarschap voor de klimaatdoelen.

De speerpunten van de Duurzame Slag om Rheden bestaan uit het verduurzamen van de woningvoorraad, van de energievoorziening, van de sector werken en van de eigen organisatie. Daarnaast is het aanpassen aan de klimaatverandering een speerpunt en de communicatiestrategie om actie en mede-eigenaarschap uit te dragen. We hebben de afgelopen twee jaar mooie resultaten behaald op verschillende speerpunten. Zo hebben we bijvoorbeeld samen met Arnhem en Renkum een regionaal Energieloket opgestart, tevens het platform voor mooie projecten als “Winst uit je woning” om het investeren in zonne-energie te stimuleren.

Op adaptiegebied voeren we operatie Steenbreek uit, tegels eruit groen erin, werken we regionaal samen in het Watertakenplan Olburgen en hebben we de eerste hittestresstesten opgesteld. Op het gebied van communicatie is de facebookpagina “Energiek Rheden” van start gegaan; bedoeld als platform voor inwoners, instellingen en bedrijven die aan de slag willen met de klimaataanpak. Op andere speerpunten komen de resultaten wat moeizamer tot stand. Zo heeft de verduurzaming van de sector werken en van de eigen organisatie de komende jaren een extra impuls nodig.⁴

De monitor en de aanbevelingen

De eerste Klimaatmonitor 2017 zoals die in maart 2018 is opgeleverd, bevestigt dit beeld.⁵ De integrale aanpak zoals we die in Rheden vormgeven is bijzonder in vergelijking met andere gemeenten. Het maakt de opgave een stuk complexer maar ook de kans dat het klimaatvraagstuk in samenhang en effectief wordt aangepakt een stuk groter. De eerste twee jaar is hard gewerkt aan het opbouwen van een kansrijk programma. Het behalen van kwantitatieve resultaten op het vlak van de energietransitie is de uitdaging voor de komende vier jaar.

---

³ Inclusief andere broeikasgassen als methaan en lachgas.

⁴ Zie bijlage 1

⁵ Zie bijlage 1

De aanbevelingen die uit de Klimaatmonitor naar voren komen om de achterstand op de kwantitatieve doelen van de energietransitie in te lopen zijn de volgende:

- Focus op projecten die sterk bijdragen aan de realisatie van de kwantitatieve doelstellingen
- Heb aandacht voor duurzaam inkopen, duurzame Grond Water Weg projecten
- Stimuleer duurzame/zero emissie mobiliteit
- Focus op de projecten gericht op industrie, landbouw en toerisme
- Zorg voor een programma aanpak waarbij snel kan worden ingesprongen op nieuwe uitdagingen en de klimaatopgave effectief kan worden geborgd.

Een korte vooruitblik

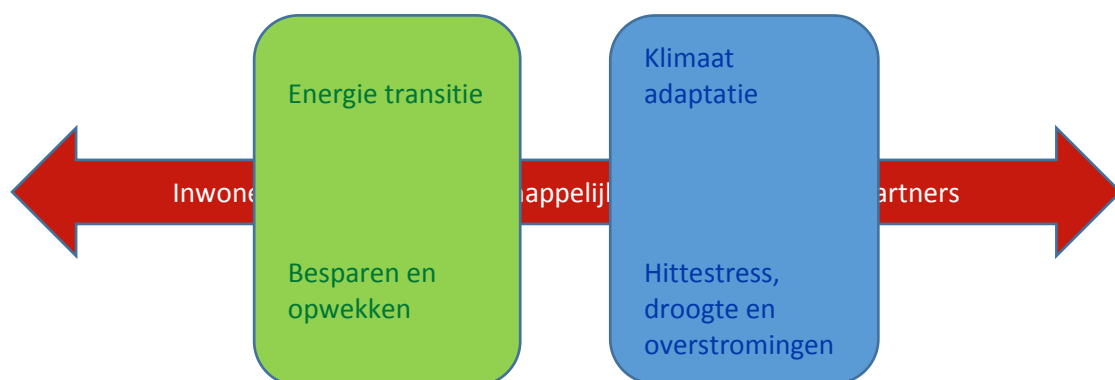
We versterken de integrale aanpak en de samenwerking binnen de gemeentelijke organisatie. We doen dat langs korte lijnen met onder andere onze medewerker(s) economie voor de aanpak met het bedrijfsleven, met onze medewerkers voor landschap, cultuurhistorie en stedenbouw voor de inpassing van energiemaatregelen in het landschap, en vele anderen. We blijven ook inzetten op pilots en experimenten. Hier kunnen kansrijke inzichten en oplossingen ontstaan die ons helpen bij de energietransitie. We werken samen met de regio, leren van elkaar en ontdekken nieuwe wegen die leiden naar ons doel; een CO2 neutraal Rheden in 2040.

2 WAT

De lokale klimaatdoelen 2019-2022

Met de resultaten uit de monitor, de versnelde opgave voor de warmtetransitie (Nederland zonder aardgas), de afspraken die dit jaar in regionaal verband zijn gemaakt en de ambitie van het nieuwe college zijn dit in ieder geval de doelen voor de komende vier jaar:

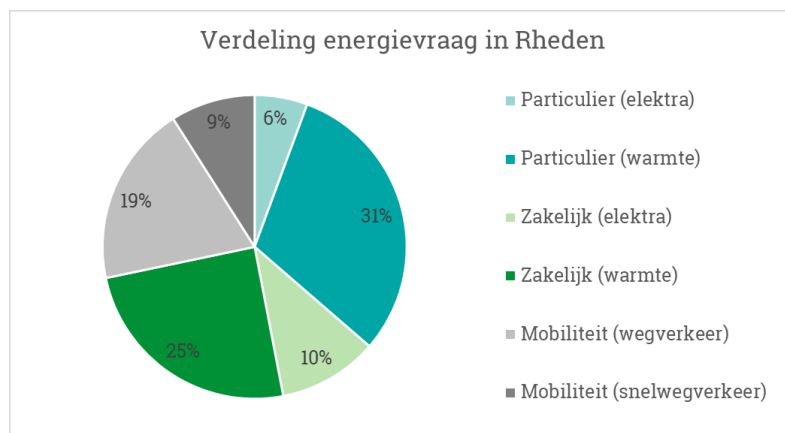
1. We realiseren ieder jaar een besparing van 1,5% op ons energieverbruik.
2. In 2023 is het aandeel duurzaam opgewekte energie in Rheden 16% van de behoefte.
3. Wateroverlast, droogte en hittestress zijn beperkt en worden zoveel mogelijk voorkomen.
4. Inwoners en ondernemers zijn zich bewust van hun aandeel in de opgave en handelen er naar.

We blijven hiermee de ingezette lijnen volgen van de besparingsroute, van het investeren in duurzame opwekking door zon, wind en alternatieve energiebronnen, van de groenblauwe route voor klimaatadaptatie en van de basis waarop de klimaataanpak drijft; de betrokkenheid van onze inwoners en bedrijven.

Lokale vraag en opgave

Op verzoek van de gemeente Rheden heeft adviesbureau Overmorgen een energiemix voor Rheden samengesteld waarmee aan de opgave zouden kunnen voldoen⁶. We moeten hier de kanttekening bij maken dat Overmorgen uitgaat van een energie besparing van meer dan 50%, alles wat we niet gebruiken hoeven we ook niet op te wekken. Een besparing van 50% is echter een behoorlijke opgave, als we dat niet halen dan moeten er nog meer windmolens/zonneparken of alternatieven worden gerealiseerd.

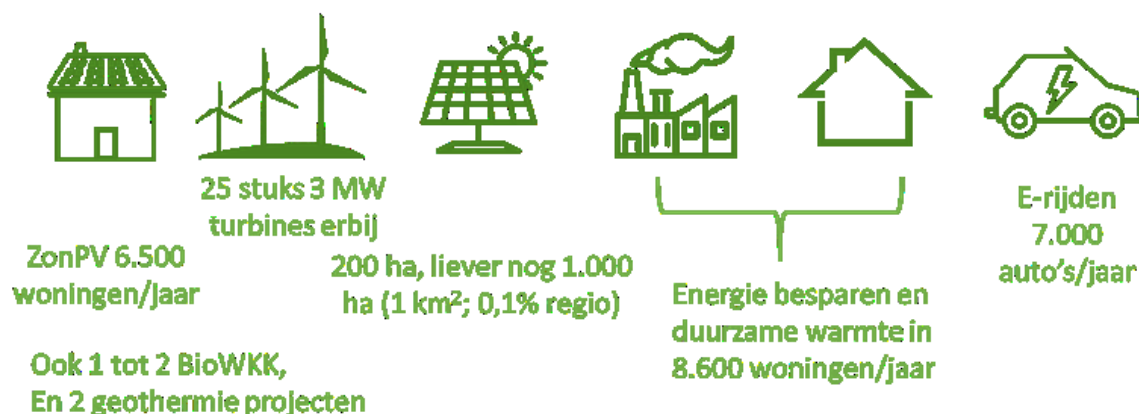

In het schema hiernaast zien we de toedeling van zowel de energievraag als de warmtevraag in Rheden. De particuliere en de zakelijke vraag zijn bijna even groot als het gaat om hun totale gebruik. Er wordt alleen verschil geconstateerd in de vraag naar warmte respectievelijk elektriciteit. Een gerichte inzet op het warmtevraagstuk levert ons het meeste op.

Bron: Bureau Greenspread.

De regionale energie strategie

Het Rijk heeft de regio's gevraagd te komen tot een Regionale Energie Strategie (RES). Het opstellen van een RES is niet vrijblijvend, als de regio er niet uitkomt, stelt het Rijk de RES op. Het Rijk gebruikt deze regionale strategie als input voor het **Integraal Nationaal Energie- en Klimaatplan (INEK)**. Het INEK geeft aan hoe de beoogde reductie van de broeikasgasemissies in 2030 op nationaal niveau wordt gerealiseerd. Nederland is in het kader van het Parijse klimaatakkoord verplicht om eind 2018 een concept INEK in te dienen bij de Europese Commissie.

Routekaart regio Arnhem Nijmegen 2023

De RES kent de volgende bouwstenen: een regionale energie en klimaatambitie, de ruimtelijke gevolgen hiervan, een uitvoeringsprogramma inclusief financiële gevolgen, de organisatie en de monitoring. Wij stellen de RES samen met de regionale partners op. De wethouder Duurzaamheid is vertegenwoordigd in het PFO Duurzaamheid, ook in de ambtelijke voorbereiding van de besluitvorming is Rheden goed vertegenwoordigd. In juni van dit jaar hebben we ingestemd met de actualisatie van de Routekaart Energie neutrale Regio 2050. Gecombineerd met het advies dat we

⁶ Zie bijlage 2

voor de Energietransitie in Rheden hebben laten opstellen, zal deze regionale opgave mede leidend zijn voor de prioriteiten die we de komende jaren stellen in de uitvoering van het beleid. In de uiteindelijke RES kan de klimaatopgave voor de gemeente Rheden kleiner, maar ook groter worden, afhankelijk van de gezamenlijk te maken keuzes en mogelijkheden.

Nationale en regionale adaptatie strategie

Door klimaatverandering neemt de kans op wateroverlast, hitte, droogte en overstromingen toe. Dat levert risico's op voor onze economie, gezondheid en veiligheid. Het is van groot belang dat Nederland zich aanpast aan deze veranderingen. Stortbuien en langdurige neerslag veroorzaken wateroverlast. Op andere momenten ontstaat juist droogteschade. Hitte veroorzaakt uitzettingsproblemen bij spoorwegen, bruggen en andere infrastructuur. Ook raakt hitte de gezondheid van kwetsbare mensen, zoals ouderen en jonge kinderen. Klimaatbestendig en water robuust inrichten moet een vanzelfsprekend onderdeel van ruimtelijke (her)ontwikkelingen worden.

Het (Rijks-) Deltaprogramma bevat daarom nu ook -naast de onderdelen Waterveiligheid en Zoetwater- een onderdeel Ruimtelijke adaptatie. Daarin staat hoe gemeenten, waterschappen, provincies en het Rijk het proces van ruimtelijke adaptatie willen versnellen en intensiveren. Daartoe zijn er zeven ambities in dit deltaplan Ruimtelijke Adaptatie opgenomen. Het geeft aan welke doelen de partijen nastreven, hoe ze daaraan gaan werken en hoe ze de resultaten in beeld brengen. Het Deltaprogramma wordt jaarlijks geactualiseerd; recent is het Deltaprogramma 2019 door de minister van Infrastructuur en Milieu aangeboden.

In het Deltaplan Ruimtelijke Adaptatie staan zeven ambities met concrete tussendoelen (Zie afbeelding). Afgesproken is dat dat gemeenten, waterschappen, provincies en het Rijk uiterlijk in 2019 samen met betrokkenen de kwetsbaarheden in kaart brengen ('stresstest') voor de thema's hitte/droogte/wateroverlast/overstroming, in hun beheergebied, zowel voor stedelijk als landelijk gebied. Gemeenten, waterschappen, provincies en het Rijk maken regionale afspraken over de samenwerking bij deze analyse. De werkregio's monitoren zelf de voortgang in hun gebied. Rheden heeft zich samen met Rozendaal en Arnhem verenigd in de regio "Veluwerand". In Rheden maken we

klimaatbestendig en water robuust inrichten tot een vanzelfsprekend onderdeel van ruimtelijke (her)ontwikkelingen.

3 HOE

Van de duurzame slag naar aan de slag

We verlaten de analogie met het strategische strijdtoneel van de Duurzame slag om Rheden, het is nu tijd voor snelle en strategische actie. Met dit nieuwe beleidskader zetten we voor de komende vier jaar het speelveld neer, de lijnen waarbinnen het spel gespeeld moet worden zijn helder, en de doelen eveneens. De te volgen tactiek om voor de winst te gaan wordt programmatisch aangepakt en de opstelling waarmee we de winst daadwerkelijk gaan binnen halen wordt jaarlijks in de uitvoeringsplannen bepaald.

We realiseren maximaal dat wat binnen onze eigen invloedssfeer valt, we werken in de regio gericht samen aan onze gezamenlijke opgave en leggen de focus op initiatieven die sterk bijdragen aan het behalen van onze kwantitatieve doelstellingen. We zorgen voor optimale condities om klimaatprojecten succesvol neer te zetten, we faciliteren waar we dat kunnen, ook ruimtelijk, en nemen obstakels weg. Dat betekent dat we bij strategische keuzes op het ruimtelijk domein altijd zullen kiezen voor de duurzame optie.

Via de lerende weg door ontwikkelen

We doen kennis op door kansrijke pilotprojecten in te zetten om zo te komen tot een gedragen Rhedense aanpak van de energietransitie. Op basis van pilots maken we onder andere beleid voor grootschalige energieopwekking. Dat is van belang om het kwetsbare landschap en natuur te beschermen. We experimenteren met burgerinitiatieven om daar een structurele aanpak op te ontwikkelen. We bekijken zorgvuldig welke aanpak goed werkt bij welke doelgroep, wat werkt niet en wat heeft het grootste effect? We kijken daarbij ook nadrukkelijk in de keuken van andere gemeenten, we hoeven niet voor alles het wiel uit te vinden.

Met een gedeelde aanpak en een rechte rug

De grootste opgave ligt bij onze inwoners en bedrijven. Als zij niets doen wordt het een lastig verhaal. Dat vraagt van ons als organisatie om mee te bewegen, anderen te stimuleren, te faciliteren en te verbinden. Initiatieven van burgers en bedrijven worden omarmd, mits zij bijdragen aan de doelen die we hebben. Onze rol is daarbij het maatschappelijk belang te bewaken. Niet ieder initiatief dient dit belang even veel.

Dat vraagt een gedeelde aanpak op zowel bestuurlijk als op ambtelijk niveau: het verhaal dat vanuit de organisatie naar buiten wordt gebracht dient eensluidend te zijn. We nemen anderen mee in onze filosofie en verankeren de aanpak breed in de gemeentelijke organisatie om te voorkomen dat plannen op een laatste moment afketsen. Het vraagt om een rechte rug en durven doorpakken om de ambities die we hebben te realiseren. Niet voor ons eigen belang maar in het belang van de toekomst van Rheden.

En een strategisch plan voor communicatie

In een steeds sneller veranderende samenleving past een traditioneel communicatieplan niet meer. Communicatie wordt wendbaar ingezet, inspelend op actuele ontwikkelingen in de omgeving. Het van belang informatie op betekenis te selecteren en doelgericht te vertalen zodat de boodschap er voor anderen toe doet. Het gaat altijd om de maatschappelijke impact van de informatie. We maken waar mogelijk koppelingen met bredere maatschappelijke vraagstukken als milieu, afval, circulaire economie en biodiversiteit.

Strategische communicatie is nooit eenrichtingsverkeer maar een samenspel van cruciale informatieoverdracht en de bestaande behoeften en energieën in de samenleving. Het gaat over gaat over concrete resultaten, initiatieven en mijlpalen, zaken die iedereen kan begrijpen en ervaren. Klimaatcommunicatie draagt zo bij aan:

- de positionering van gemeente Rheden als belangrijke partner in klimaatadaptatie- en mitigatie strategieën
- het realiseren van de doelstelling om in 2040 een CO2-neutrale gemeente te zijn
- gedeeld eigenaarschap van de klimaatopgave bij inwoners en partners in ons gebied

We gaan aan de slag voor een duurzaam Rheden door:

- In te zetten op bewustwording en gedragsverandering (verleiding en handhaving) bij alle doelgroepen (inwoners en bedrijven)
- Zelf het goede voorbeeld te geven, eigen vastgoed en organisatie (klimaat actie in alle geledingen borgen) verduurzamen
- Energiebesparing te stimuleren en mogelijk te maken in de sector wonen en werken
- Het bevorderen van duurzame mobiliteit
- Een Warmtetransitieplan op te stellen (van het gas af)
- Invulling te geven aan de opgave vanuit de RES
- Grootschalige opwek mogelijk te maken, lokaal dan wel regionaal en hiervoor beleid te ontwikkelen
- Kwetsbaarheden in kaart te brengen (stresstesten Deltaplan)
- Klimaatadaptatiemaatregelen breed in te zetten, niet alleen kijkend naar wat moet maar vooral naar wat kan op het gebied van water, groen en grijs met inzet van een integrale aanpak.
- Te monitoren op de effectiviteit van onze inspanningen en bij te sturen waar nodig

4 WAARMEE

Met mensen, energie en middelen

Zonder inzet van mensen gaat het ons niet lukken. En we weten ook dat we niet alles in één keer kunnen doen. Vaste medewerkers vormen het hart van het Kernteam Klimaat & Energie. Collega's van alle disciplines leveren hun bijdrage als het gaat om bijvoorbeeld het uitwerken van grootschalige opwekking in het kwetsbare buitengebied, het uitzetten van klimaat en energie acties richting het bedrijfsleven, het realiseren van duurzame woningen waarbij de woningcorporatie als aanjager fungeert, het verleiden en belonen van inwoners om hun eigen maatregelen te nemen.

We zetten expertise in om specifieke opgaven op te pakken zoals voor het opstellen van een Warmtetransitieplan. Daarmee halen we niet alleen extra kennis maar ook een nieuw netwerk naar binnen. We onderzoeken de mogelijkheden van cofinanciering en subsidies waar de gemeente gebruik van kan maken voor de verschillende opgaven. Een voorbeeld is de regeling voor de "Wijk van de Toekomst". Het is belangrijk om in de regio op zowel ambtelijk als bestuurlijk niveau goed vertegenwoordigd te zijn. Dit gaat extra inzet vragen. Hier worden Rijksmiddelen voor beschikbaar gesteld, vooralsnog is echter onduidelijk hoeveel dat is.

Al met al hebben we meer mensuren nodig dan in de voorgaande twee jaar. Het kernteam kan en wil niet alleen aan de slag met de Rhedense klimaatpak. Daarvoor is de opgave te groot. We zullen er met zijn allen de schouders onder moeten zetten, met positieve energie en voldoende financiële middelen.

Financieel kader

De raad heeft voor de uitvoering van het klimaatbeleid in 2019 en 2020 in totaal € 500.000 euro beschikbaar gesteld. In het coalitieakkoord zijn voor de periode 2019-2022 aanvullend middelen ter beschikking gesteld. Ter dekking van het nieuwe beleidskader en de uitvoering ervan ziet het financiële kader er uit als volgt:

	2019	2020	2021	2022
klimaatactie 2016-2020	€ 250.000	€ 250.000		
verduurzamen vastgoed	€ 250.000	€ 250.000		
klimaatactie extra 2019-2022	€ 200.000	€ 200.000	€ 200.000	€ 100.000
tijdelijke inzet expertise	€ 160.000	€ 160.000	€ 160.000	€ 160.000
totaal	€ 860.000	€ 860.000	€ 360.000	€ 260.000
investering zonne-energie vastgoed	€ 400.000			
investering gasloos zwembad		€ 400.000		

We zullen de middelen soms naar voren moeten halen of juist naar achteren brengen afhankelijk van de vereiste inzet. Het flexibele kunnen inzetten van de middelen daar waar het op enig moment prioriteit heeft voor het beste resultaat is een voorwaarde voor succes.